Rede van de Heer Mr. J.A.W. Burger , Voorzitter van de Tweede Kamerfractie van de Partij van de Arbeid, gehouden op de kadervergadering, te Amsterdam, op 28 april 1958.

De uitslag van de Provinciale Statenverkiezingen heeft bewezen dat een belangrijk deel der kiezers weinig ingenomen is met het beleid, dat door het huidige kabinet is gevoerd.

Dit blijkt uit de toevloed van stemmen naar de democratische oppositie partij, de liberale V.V.D. Tevens blijkt, dat dit weinig gewaardeerde beleid in de allereerste plaats aan de Partij van de Arbeid is toegerekend.

Het heeft weinig zin om te vragen of dit oordeel van de kiezer juist, logisch of billijk is, men heeft eenvoudig met het feit te maken. De socialistische ministers spreken blijkbaar het meest tot de verbeelding van de bevolking en daartegenover maakt de bewering dat zij toch een minderheid vormen in het kabinet, zoals de socialisten een minderheid vormen in het parlement, geen indruk. Als het goed gaat, is men geneigd dit toe te schrijven aan socialistische invloed en als het niet goed gaat evenzeer, op zichzelf ligt daarin een compliment aan de socialistische politieke activiteiten, ook al is ie consequentie ervan, zoals bij de laatste verkiezingen, wel eens aan de zure kant. Socialistische politiek wordt geïdentificeerd met welvaartspolitiek en ik voeg er aan toe gelukkig, maar als dan de welvaart stagneert, dan is men geneigd dat te wijten aan het falen van de socialistische politiek.

Het spreekt, wel vanzelf, dat onze politieke concurrenten zich beijveren om tendenzen van deze aard die te onzen gunste werken, af te zwakken en de tendenzen, die 'ongunstig voor ons uitpakken zoveel mogelijk te versterken. Het Is nog niet zo lang geleden dat uitdrukkingen in de volksmond als "van Drees trekken" of "de wet-Suurhoff" door de niet-socialistische partijen tot taboe werden verklaard.

Maar in het huidige tijdsbestek heb ik bij die andere partijen heel weinig gemerkt van enig streven om de bestedingsbeperking niet als een beleid Hofstra te kwalificeren, integendeel. Een verschijnsel dat eveneens opvalt is, hoezeer deze Provinciale Staten verkiezingen toch gezien worden als een graadmeter ten aanzien van de algemene politieke situatie. Het mag dan al zijn dat het hier eigenlijk gaat om het verkiezen van provinciale organen, en dus om een verkiezing die voor de algemene landspolitiek maar van betrekke lijke betekenis is, dat neemt niet weg dat de resultaten dier verkiezingen overwegend worden vertaald naar hun betekenis voor de politieke machtsverhoudingen In hef land als geheel. Geheel juist is dit natuurlijk niet, maar het is alleszins begrijpelijk. Deze verkiezingenen hetzelfde geldt voor de straks komende gemeenteraadsverkiezingen worden min of meer gezien als tussentijdse verkiezingen; bij een districten-kiesstelsel, zoals dat b.v. in Engeland bestaat en aan welks uitslagen, hoewel zij voor de machtsverhoudingen in het parlement van geen betekenis zijn, toch vaak vergaande beschouwingen worden verbonden, geldt dat niet.

Ja zelfs ontbreekt het heden ten dage niet aan uitspraken met als strekking, dat aan deze Provinciale Staten verkiezingsuitslagen consequenties zouden moeten worden verbonden voor het kabinet, het kabinetsbeleid en de samenstelling van de regering. Die stemmen komen niet alleen van politieke tegenstanders, zij komen ook uit de P.v.d.A. zelve. Men kan dan beluisteren, dat de Partij van de Arbeid in de oppositie zou moeten gaan en het oplossen van de problemen van de dag maar overlaten aan hen, die beter dan wij de kunst verstaan om te pleiten voor verdergaande maatregelen dan de regering verantwoord acht en even hardnekkig weigeren om de rekeningen te betalen, die het onvermijdelijk gevolg zijn van hetgeen zij bepleiten. Diegenen, die zo praten zien winst in oppositie. Wat mij 'betreft is er aan het begrip oppositie niets afschrikwekkends verbonden en wanneer de omstandigheden daartoe leiden dan zal het wat mij betreft zeker niet zo zijn, dat. door de Partij van de Arbeid onaanvaardbare offers worden gebracht enkel en alleen maar om van het regeringskasteel deel te blijven uitmaken. Dat is wel gebleken, toen de fractie van de Partij van de Arbeid een crisis veroorzaakte over het zgn. kreupele huurwetje, dat is wel gebleken toen wij bij de laatste maandenlange kabinets-formatie het
program Romme resoluut van de hand hebben gewezen, alsook hoe wij geen pink hebben uitgestoken om de confessionele Kamermeerderheid tegemoet te komen terzake van de formatie-de Gaay Fortman. Maar ik verzet mij er tegen om voor moeilijkheden op de loop te gaan. De omstandigheden zijn moeilijk, wij hebben daarin een bepaald beleid, een juist beleid, een beleid dat uiteindelijk zal blijken opnieuw een zegen te zijn voor het Nederlandse volk. Daartegenover heeft de niet- socialistische meerderheid geen beleid en het bewind dat uiteindelijk
gevoerd zou worden, zal ongetwijfeld de kenmerken dragen van het kapitalisme en conservatisme, met alle ellende daarin voor de grote massa der bevolking vervat.

Wij zouden onze verantwoordelijkheid aan het Nederlandse volk niet verstaan indien wij anders, dan daartoe gedwongen, de opdracht zouden verzaken, die het Nederlandse volk ons in 1956 heeft gegeven. Ik geloof dan ook niet in die kreet om meer radicalisme, een kreet die trouwens moeilijk te rijmen valt met de massale overgang der kiezers naar de V.V.D., welker radicalisme de meesten onzer nog wel niet toegesproken zal hebben. En tot degenen, die menen dat onze activiteit in de regering eigenlijk niet

veel meer is dan het sluiten van compromissen en het spelen van handje plak, die vraag ik om een verklaring waarom dan een zo buiten alle proporties gaand vreugde-gehuil is opgestegen bij de niet-socialistische groeperingen toen wij de laatste verkiezingsnederlaag hadden te incasseren. Immers als de Partij van de Arbeid zo zoetsappig en meegaand zou zijn, wanneer het zo eigenlijk één pot nat zou zijn met de andere politieke strevingen, dan is er al bijzonder weinig reden zich zo overmatig te verheugen, dat de invloed van de desbetreffende als weinig karaktervol uitgetekende politieke groepering zou worden verzwakt en die van een andere, niet veel anders van aard en allure, zou worden versterkt. Juist het feit van de exceptionele verheugenis over de mogelijkheid van een verzwakking van de socialistische invloed bewijst, hoezeer een geheel ander beleid ons te wachten staat indien die socialistische invloed uit het regeringsbeleid zou worden geëcarteerd. Dat is trouwens ons enig excuus voor onze aanwezigheid in dit coalitie-kabinet, het feit dat wij de richting van het kabinet zeer uitdrukkelijk mede bepalen.

Daar komt, nog bij, dat voor mij oppositie geenszins een soort vanzelfsprekende toestand creëert, waarbij men in het politieke slapende rijk zou worden. Want het merkwaardige feit doet zich voor, dat de socialistische beweging te allen tijde, dus ook toen zij geen deel van de regering uitmaakte, de terugslag heeft ondervonden van komende ongunstige kenteringen in de conjunctuur en weer in kracht toenam, zodra een economisch dieptepunt was gepasseerd. Want de SDAP was wel degelijk in oppositie bij de opkomende crisis van 1922. Het verloop der werkloosheid was toen: 1920 1,9% der beroepsbevolking, 1921 3,3 %, in 1922 4,1 % en toch verloor de SDAP in 1922 de Kamerverkiezingen. Maar dezelfde SDAP in oppositie, won 4 jaar later niet minder dan 4 zetels, toen de werkloosheid in 1926 was teruggezakt tot 2,9 % en bleef constant in 1929 toen de werkloosheid 2,8%,bedroeg, maar zakte weer in 1933 toen de werkloosheid niet minder dan 9,7% bedroeg, n.b. ruim 3 maal zoveel als thans.

En wie was de grote overwinnaar in 1936, toen de werkloosheid het ongekend hoge getal van 12% van de beroepsbevolking bedroeg en een rigoreus conservatief en uitzichtloos beleid werd gevoerd? Was dat de in oppositie zijnde SDAP? Geenszins! Het Plan van de Arbeid ten spijt was het Colijn, die een grotere overwinning boekte (en het was de heer Oud zelf die eraan herinnerde dezer dagen) dan de V.V.D. bij de laatste verkiezingen heeft weten te behalen. Het zijn maar feiten die ik noem en ik beweer helemaal niet, dat wij ook maar de geringste buiging moeten maken in de richting van het conservatisme om in de regering te blijven, geenszins. Maar de redenering: oppositie brengt automatisch politiek voordeel, blijkt bepaaldelijk onjuist, waarbij nog komt dat iets in mij zich verzet om moeilijkheden te ontlopen. Uiteindelijk kan het Nederlandse volk slechts vertrouwen hebben en kan men slechts met goed geweten vertrouwen verlangen, wanneer in moeilijke tijden wordt waar gemaakt, dat men staat voor zijn beleid en staat voor zijn toezeggingen. Want denk niet dat hef kinderachtige tijden waren toen van 1922 tot 1925 in Amsterdam het loon van een timmerman in het bouwbedrijf terugliep van ƒ 2,03 tot ƒ 1,48 per
uur, of van een metselaar van ƒ 1,86 tot ƒ 1,23 per uur. Of de staking in 1932 van de Nederlandse baksteenindustrie waar het ging om een loonsverlaging van niet minder dan 30 % ineens, een verlaging die ook metterdaad geaccepteerd is moeten worden. En alle ellende die toen over de Nederlandse arbeidende bevolking werd uitgestort,
had zij, alle stakingen en loonconflicten ten spijt, uiteindelijk succesloos te accepteren, zonder er een woord in te kunnen meepraten,
immers zij waren in oppositie, let wel in oppositie omdat de andere partijen hun elke andere mogelijkheid weigerden.

Want na 1913 heeft de SDAP tot 1939 toe geen enkele mogelijkheid gehad om aan de regering te kunnen deelnemen om tenslotte in 1939 met slechts 2 ministerszetels afgescheept te worden. En degenen, die de debatten nalezen tussen Monseigneur Nolens en Troelstra, waarbij de katholieke staatsman het bekende woord sprak desnoods ook met socialisten een kabinet te willen vormen, maar alleen in geval van uiterste noodzaak, die die debatten naleest, kan zich slechts verbazen wat men zich toentertijd durfde te permitteren ten aanzien van het socialistische volksdeel. Dat is in vergelijking met het heden een verschil van dag en nacht.

En het is naar dat heerlijke verleden waarnaar onze tegenstanders hunkeren, wanneer zij hun uitbundige vreugde te kennen geven omtrent onze laatste verkiezingsnederlaag, Om misverstand te voorkomen herhaal ik, dat het beslist niet mijn mening is, dat wij dus maar moeten scharrelen en manoeuvreren om toch vooral in de regering te blijven, dat is absoluut niet het geval, maar ik zeg wel het niet alleen weinig karaktervol te achten om de moeilijkheden te ontvluchten, maar vooral het onverantwoordelijk te achten om met onze positie in het kabinet te spelen. Als er teruggang is en als die onvermijdelijk zou zijn, waarover straks nog het nodige, dan zal dit zolang wij in het kabinet zijn niet eenzijdig neerkomen op het. hoofd van de minst draagkrachtigen, dan zullen wij de vormen waarin het sociaal-economisch leven zich voltrekt, niet alleen bij gunstige maar ook bij ongunstige tijden mede bepalen in de richting van rechtvaardigheid.

En wanneer men mij dan vraagt, wat dan wel de oorzaak is voor onze teruggang bij de verkiezingen, dan is dit geen andere dan bij elke teruggang bij verkiezingen in het verleden, nl. dat de inzet van een depressie altijd ten nadele van de socialistische beweging is uitgevallen. Ons wordt als het ware verweten, dat wij de onvermijdelijke inzinkingen, die het kapitalisme kenmerken, niet of nog niet de baas kunnen, ken hoopt en verwacht van de socialistische beweging dat zij in staat zal blijken een toenemende althans

stabiele welvaart te waarborgen en men doet dat terecht, want uiteindelijk zullen wij dat kunnen. Maar telkens opnieuw is men teleurgesteld te moeten constateren, dat wij het nog niet kunnen. Dat toch nog wéér de kapitalistische machten sterker blijken. Het optimisme van die hoop en verwachting lag vervat in de verkiezingsuitslag van 1956, de teleurstelling in de uitslag van 1958, hoe onredelijk het op zichzelf ook is OM nu juist van het liberalisme in conjunctuurvraagstukken enig heil verwachten. Immers, het was niemand minder dan Prof. Oud, die voor de verkiezingen in zijn partijvergadering te Hengelo aan eigen kring moest bekennen dat de V.V.D. geen conjunctuur- politiek had, hetgeen te minder verwonderlijk was omdat de heer Oud niet alleen vroeger als minister bewezen had die niet te hebben, maar bovendien ook na de oorlog in de debatten herhaaldelijk had getoond ten deze niets te hebben geleerd. Juist vanwege dat conjuncturele aspect ben ik geneigd te menen, dat de aanwezigheid in de regering van de socialistische beweging in een tijd van crisis belangrijker is dan in een tijd van hoogconjunctuur. In een tijd van hoogconjunctuur druppelt er hoe dan ook,wel wat welvaart door naar de massa, maar juist in een tijd van teruggang dan behoeft de grote massa het schild van de socialistische beweging ten einde te verhinderen dat de minst draagkrachtigen in het hoekje komen waar de ergste slagen vallen,

Uit het voorafgaande blijkt wel hoe weinig waarde ik hecht aan alle spitsvondigheden, die van confessionele zijde ten beste zijn gegeven om het verkiezingsverloop te verklaren.

In 1956 toen wij wonnen, spraken Prof. Romme en de zijnen met aandoenlijke verontwaardiging over de toenemende onkerkelijkheid, die uit de verkiezingsuitslag zou zijn gebleken. Moet ik dan nu aannemen, dat het wonder der massabekering heeft plaats gevonden, waar de KVP ditmaal zo gunstig uit de bus is gekomen? Of wat te zeggen van het verhaal, dat ons verkiezingssucces in Limburg in 1956 het gevolg was van immigratie van niet-katholieken - er werd zelfs een rapport over opgesteld. Heeft er dan nu plotseling een massa-emigratie van niet-katholieken uit Limburg plaats gevonden, niettegenstaande Limburg bijzonder weinig met werkloosheid te kampen heeft?

Het is wel duidelijk, dat dit soort drogredeneringen door de laatste verkiezingsuitslag afdoende is weerlegd. Want het was inderdaad in het najaar van 1956 dat wij het allerlaagste peil bereikt hebben van werkloosheid, ja het aantal aanvragen om arbeidskrachten soms driemaal zo groot was als de geregistreerde arbeidsreserve Niettemin heeft het demissionaire kabinet - immers een kabinet op de grondslag van de verkiezingsuitslag bleek aanvankelijk niet te vormen - heeft het demissionaire kabinet reeds op 5 september 1956 advies gevraagd aan de SER omtrent noodzakelijke maatregelen met betrekking tot de zich af tekenende moeilijkheden in de conjunctuur. Moeilijkheden, die zich nog niet af tekenden in de werkgelegenheid, maar reeds wel in de daling van de deviezenreserve.

Onze nationale reserve-pot om in het buitenland te kunnen kopen, en welhaast geen land ter wereld is zo afhankelijk van koopmogeliikheid in het buitenland omdat wij zo weinig natuurlijke hulpbronnen hebben, welnu die nationale reservepot bedroeg in februari 1956 4,73 miljard en 1,5 jaar later 3,08 miljard.

Wij hadden toen 1,65 miljard of ruim 1/3 van onze totale voorraad ingeteerd. Dit was -het gevolg van overinvestering, een teveel aan aankopen in het buitenland waar niet voldoende uitvoer tegenover stond. En niettegenstaande die veel te grote investeringen werden deze toch nog kunstmatig opgejut door fiscale investeringsfaciliteiten, waarbij de ondernemers 75 miljoen per jaar aan belasting in hun zak mochten houden als zij maar meer wilden investeren.

Reeds in 1955 heeft het kamerlid Hofstra voor dit gevaar ernstig gewaarschuwd, zeer tijdig dus althans precies op tijd, maar zijn streven om die investeringsfaciliteiten af te schaffen bleek onbereikbaar en moest wachten tot hij zelf minister werd en het debacle ver was voortgeschreden. Teveel werd in het buitenland gekocht, te weinig aan het buitenland verkocht omdat wij een te groot deel van de produktie zelf verteerden. Dat was het gevolg van het doorbreken van de geleide loonpolitiek in hoogconjunctuur om die te vervangen door de gedifferentieerde loonpolitiek der confessionele partijen.

Hoezeer heeft de socialistische beweging zich daartegen verzet.

De confessionele partijen konden de arbeiders meer bieden, denk aan de motie-Romme en ziet wij hebben het met consumptiebeperking moeten betalen. Schijnwinst en schijnsucces van het kapitalisme. En tengevolge van die veel te grote uitgaven bleek van een tekort op de kapitaalmarkt waardoor de rente steeg van 3 tot 6%. Alleen om dit renteverschil op te vangen moet iedere nieuwe arbeiderswoning, wil die rendabel zijn, ƒ 9,-- per week meer huur opbrengen. En waar een ieder kan begrijpen dat zulke huren tot de onmogelijkheden behoren, stond het zo vast als een huis dat de bouwbedrijvigheid moest inzinken en massale werkloosheid ontstaan. Om die ramp te keren is Hofstra gekomen liet zijn bestedingsbeperkingsprogram. Een program dat in feite niet anders bedoelde dan om de binnenlandse verteringen te verminderen en om de daardoor vrij komende arbeidskrachten te richten op meer uitvoer. Het program werd zo goed mogelijk billijk verdeeld, wij waren 'er immers zelf bij. Ten laste van de consumptie kwam 2% ten laste van de bedrijven 2,5% en ten laste van de overheidsuitgaven kwam 5%.

En wat was het resultaat? Van augustus 1957 toen de maatregelen gingen doorwerken tot nu toe, derhalve een maand of acht later,

hebben wij praktisch het gehele verlies aan deviezenverlies wederom ingelopen. In die 8 maanden tijd steeg de deviezenpot, waaruit wij buitenlandse goederen, zo noodzakelijk voor onze eigen produktie, kunnen kopen, met 1,44 miljard gulden. In aanmerking nemende de reserves bij andere dan de centrale bank gevormd, kan gezegd worden dat in dit opzicht de maatregelen van Hofstra 100% succes hebben opgeleverd. '

Straks zal ik nog nader uiteenzetten van welke beslissende betekenis dat voor onze nabije toekomst zal blijken te zijn.

En wat het andere fatale punt betreft in onze economische ontwikkeling het tekort op de kapitaalmarkt, dat is nog niet opgeheven, maar het hoogtepunt is voorbij. De keer is gekomen want de rente liep weer terug van 6 tot 5%. Of om liet maar weer in huishuur uit te drukken dat betekent een mindere huur van ƒ 3,— per week voor elke nieuw te bouwen arbeiderswoning. Hier is dus het volledige doel nog niet bereikt, maar de verbetering is aanmerkelijk en daarmee is het bewijs geleverd, dat de moeilijkheden die ontstaan zijn het rechtstreekse gevolg waren van een beleid, dat tegen alle waarschuwingen van de socialistische kamerfractie in, door de kamermeerderheid is afgedwongen. En wanneer dan nu een zo grote mate van gezondmaking en evenwichtsherstel is verkregen, dan zal men dat te eniger tijd weten te waarderen als het positieve aspect van het beleid van Hofstra.

Maar dat alles, zo zal men zeggen, heeft werkloosheid tengevolge gehad. Dit is zo weinig waar, waarde toehoorders, dat ik begin met te stellen dat het volstrekt onwaar is, al weet ik dat het welhaast ondoenlijk is deze werkelijkheid te doen doordringen ook tot de grote masse 'der politiek niet-meelevenden. De enige werkloosheid die ontstaan is tengevolge van het bestedingsbeperkingsprogram is een zeer tijdelijke frictie werkloosheid als gevolg van de overgang van produktie voor de nationale markt naar de internationale markt .

Wat tevens gebleken is, is het feit dat er sommige gebieden in Nederland zijn, die zelfs in hoogconjunctuur nauwelijks volledige werkgelegenheid kennen omdat er onvoldoende industrie is. Dat is een structuurprobleem van langere termijn, b.v. voor de noordelijke provincies .

Maar de werkloosheid is ontstaan als een gevolg van teveel aan investeringen, het dientengevolge optredende tekort op de kapitaalmarkt, de rentestijging en dientengevolge inzakken van de bouwbedrijvigheid. Daar komt dan nog bij dat een aantal grote bedrijven, dat er een sport, privé arbeidsreservetje op na hield, om niet vast te lopen tengevolge van tekort aan arbeidskrachten, deze mensen heeft ontslagen zodra het bleek, dat er toch weer voldoende arbeidskrachten te krijgen waren.

De kern van de. kwestie is dus het vastlopen van de bouwbedrijvigheid als gevolg van de rentestijging, die weer het gevolg is van het overmatig investeren en kunstmatig stimuleren van de investeringen.

En als dat zo is, weten we meteen waar wij de oplossing van de euvelen van vandaag hebben te zoeken. Een oplossing die wij kunnen en mogen ondernemen, omdat door de bestedingsbeperkende maatregelen, door de omzetting van binnenlands verbruik naar export Nederland nog net op het nippertje de trein gehaald heeft tot herstel van zijn deviezenreserve, met behulp waarvan wij nu de werkloosheid te lijf kunnen gaan.

Wij kunnen en moeten die werkloosheid met overheidshulp te lijf gaan ondanks alle gejammer van hen dat de overheid zich met teveel zaken bemoeit, want de particuliere activiteit heeft bewezen niet tot oplossing van het probleem der werkloosheid in staat te zijn. Die zou wellicht daartoe in staat geweest zijn indien niet inmiddels, juist toen wij bezig waren - te laat maar mogelijk toch, nog net op tijd - terug te draaien wat aan super hoogconjunctuur-waanideeën was geofferd, het economisch probleem van een nationaal vraagstuk tot een internationaal vraagstuk was geworden. Nog omstreeks de jaarwisseling j.l. stelde de regering zich op het standpunt, dat het overbestedingsvraagstuk overwegend van nationale aard was, maar het is thans wel duidelijk, dat de hoogconjunctuur in de gehele wereld op zijn retour is. '

In België, in Duitsland, in Amerika, in Canda is toenemende werkloosheid, een werkloosheid meer dan dubbel zo groot als in Nederland. Daarom was de overschakeling van onze produktie voor de export- - hoe groot de resultaten dan ook geweest zijn - toch moeilijker dan het geval geweest zou zijn indien internationaal de hoogconjunctuur zou hebben voortgeduurd. Dan zou onze deviezenpot niet weer even groot zijn geworden als voor dat het bergafwaarts ging in 1956, maar dan zou als gevolg van de maatregelen van Hofstra die deviezenpot nog sneller zijn gegroeid en zou dientengevolge het vraagstuk van het kapitaalstekort zijn opgeheven en daarmee zou de bouwbedrijvigheid voort hebben gekund, en niet dusdanig hebben gestagneerd en werkloosheid hebben veroorzaakt. Maar nu deze internationale teruggang zich openbaart kan niet een zodanige export-toename worden verwacht dat langs die weg voldoende kapitaal voor bouwactiviteiten beschikbaar komen. En dan hebben wij te bedenken, dat wij thans van overheidswege zullen moeten bewerkstelligen wat van nature zich langzamer zal voltrekken en waartoe wij die overheidsmaatregelen kunnen nemen, dank zij het feit dat Hofstra onze deviezenreserve weer in evenwicht heeft gebracht. Wij zullen dus enerzijds de export zoveel mogelijk moeten bevorderen.

Want export betekent deviezen en deviezen betekent ruime geldmarkt en ruime geldmarkt betekent lagere rente en lagere rente betekent bouw en andere bedrijvigheid. Maar anderzijds was de eis die de eerste kamerfractie vorige week bij monde van de heer

Broeksz stelde, dat de overheid de bouw van 10.000 woningen extra mogelijk moest maken, volkomen op zijn plaats. Ik kom daar straks nader op terug, maar ik wil u reeds nu een merkwaardig citaat voorlezen uit de Handelingen van de Tweede Kamer:

"De maatregelen van dit Regeringsprogram (consumptiebeperking, investeringsbeperking en belastingverzwaring) zijn thans voor het grootste gedeelte doorgevoerd. Zonder enige twijfel hebben zij een gunstige invloed op de toestand uitgeoefend en zullen zij in hun geleidelijke doorwerking nog verder de ontwikkeling in de goede richting beïnvloeden. Dit neemt echter niet weg, dat in de zomer-
maanden nog een scherpe doorzetting van de verslechtering plaats vond. Blijkens de Memorie van Antwoord was het tekort op onze betalingsbalans in de eerste helft van 1951 gestegen tot 795 miljoen gulden en vond de wegvloeiing van onze deviezen in zeer verontrustende mate plaats. Bedenkt men daarbij, dat inmiddels een volledige stagnatie op de binnenlandse kapitaalmarkt was ontstaan, zodat de lagere publiekrechtelijke lichamen, die met hun totale vlottende schuld in de richting van het miljard gingen, niet meer konden lenen en met name de voortzetting van de woningbouw aldus in het gedrang kwam, dan zal het duidelijk zijn, dat deze zomer in onze kring een grote ongerustheid was ontstaan, uit welke ongerustheid op 15 september van dit jaar het financieel-economisch urgentieprogram van de Partij van de Arbeid is geboren".

Deze woorden die a.h.w. op vandaag gesneden zijn, sprak de fractievoorzitter Donker op 13 november 1951. En in dat urgentieprogram van 15 september 1951 eiste de P.v.d.A. 10.000 extra woningen, waarmede de woningbouw toen, tot 50.000 kon stijgen, Ik wil niet beweren dat reeds nu het ogenblik daar is voor een volledig urgentie- program, maar wel dat het bouwen van 10.000 extra woningen alleen, minder is dan wij ons thans kunnen en moeten veroorloven.

Want is het duidelijk dat nu het ogenblik gekomen is om de aan het licht getreden verzwakte economische structuur van sommige gebieden - o.m. in de noordelijke provincies - te versterken.

Ter gelegenheid van het werkloosheidsdebat in de Tweede Kamer is voor dit doel een bedrag van 55 miljoen gulden uitgetrokken. Het wil mij voorkomen, dat hier een uitbreiding tot in totaal 100 miljoen op zijn plaats is. En ik heb geen reden om aan te nemen dat de regering hiervoor geer oor zal hebben. Weliswaar zei de Anti-Revolutio- naire heer Ruppert in de Eerste Kamer vorige week dat de regering ten aanzien van werkloosheidsbestrijding onvoldoende actief zou zijn, maar wanneer ik mij herinner dat zijn partijgenoot Biewenga in de Tweede Kamer enkele maanden geleden van mening bleek bij zijn desbetreffende interpellatie dat de regering met 100 miljoen tegemoet zou dienen te komen en de regering daar tegenover eigener beweging begonnen is met voorlopig 150 miljoen op tafel te leggen, dan heb ik geen enkele reden om te veronderstellen dat in het licht der feiten en verwachtingen, zoals die ook blijken uit het Centraal Economisch Plan 1958, dat deze regering ook in moeilijker wordende omstandigheden zijn progressief karakter zal verloochenen.

En in de derde plaats acht ik het tijdstip aangebroken, dat nu als gevolg van de internationale economische recessie een snel verder herstel als'gevolg van de bestedingsbeperkende maatregelen niet meer kan worden verwacht op grond van de reeds verkregen gunstige resultaten wordt overgegaan om ook elders in het land een aantal werken van urgente aard uit te voeren ten behoeve van de lagere publiekrechtelijke lichamen in de orde van grootte van 30 tot 40 miljoen.

Ik vestig er de aandacht op, waarde toehoorders, mij bewust te zijn dat een aantal andere wensen onder het Nederlandse volk leven, die echter thans slechts zeer ten dele in vervulling zullen kunnen gaan. Toch acht ik het van groot belang, dat b.v. de werk-classificatie voor de landarbeiders tot gunstige resultaat heeft geleid, zij het dan ook dat die in twee etappes wordt ingevoerd . En ik kan er slechts mijn verbazing over uitspreken dat zij die om dit doel te bereiken nauwelijks een pink hebben uitgestoken, deze vooruitgang in een tijd van teruggang, morrend accepteren alleen omdat die in twee etappes wordt ingevoerd. Maar volstrekt buiten alle proporties is de vrijpostigheid van de VVDer Louwes, die de Minister van Financiën, welke plotseling wordt gesteld voor een extra last ten behoeve van de landbouw van tussen de 100 en 200 miljoen, zodat het totaal 475 miljoen bedraagt, deze minister ter wille van deze twee etappes-kwestie, dewelke een bedrag van 8 miljoen raakt, durft te betitelen als "een dief in zijn nering". Diezelfde VVDer Louwes, die rustig tegen alle belastingvoorstellen meent te kunnen stemmen.

Maar in het algemeen zijn wij zeker nog niet zo ver dat op het gebied van de lonen mogelijkheden van betekenis zijn. Wij zijn nog slechts in de fase, dat wij kunnen constateren dat de bestedingsbeperking goeddeels zijn doel heeft bereikt en dat de eerste voor-
zichtige stappen om tot hernieuwde opgang te geraken zich
angstvallig en direct moeten concentreren in overwegende mate op het terugdringen van werkloosheid. Intussen zal ook dan weer deze aanloop tijd vorderen en is er geen reden om blind te zijn voor bepaalde onvolkomenheden welke op het terrein der werkloosheidsvoorzieningen zijn gebleken,

Ik denk daarbij aan het feit, dat werknemers in de middengroepen niet onder de werkloosheidsverzekering vallen en in geval van werkloosheid derhalve aan een enorme economische terugval ten prooi zijn. Ik weet wel, dat het in sommige kringen tegenwoordig in de mode is te doen alsof sociale voorzieningen en bestaanszekerheid de romantiek uit het leven nemen. De VVD vice-voorzitter

de heer Van Riel spreekt dan van collectieve bedeling, blijkbaar zonder er weet van te hebben dat de mensen er zelf voor betaald hebben.
De socialistische beweging acht dit lichtzinnig geleuter in een maatschappij met nog maar al te veel minimum-lijders, met onvoldoende voorzieningen voor weduwen, wezen en invaliden. Het wil mij voorkomen dat integendeel ook en bepaaldelijk betere voorzieningen mogelijk en noodzakelijk zijn voor thuis inwonende werklozen, die ten onrechte na hun meerderjarigheid nog tot hun 25e jaar als kinderen worden behandeld.

Kunnen deze maatregelen verantwoord worden voorgesteld, zo zal men vragen.

Alvorens daar op in te gaan, wil ik in herinnering brengen dat minister Hofstra niet geslaagd is om zijn voorstel tot opschorten van de belastingfaciliteiten voor investeringen gaaf door de kamer te krijgen.
Integendeel men heeft deze zaak door het aannemen van een motie van de KVPer Lucas hangende gelaten en er is een grote politieke druk om deze tegemoetkomingen aan de ondernemers weer ter beschikking te stellen, onder het motief dat zulks de werkgelegenheid zou bevorderen.
Allereest heb ik mijn twijfel, of in de teruggaande internationale conjunctuur die faciliteiten het beoogde effect zullen hebben en overigens ware ten minste te overwegen, of het geld niet op meer effectieve wijze kan worden besteed.
Hiermee toch is een bedrag van 75 miljoen gulden gemoeid ten gunste van de ondernemers, Ik herinner er aan, dat het bestedingsbeperkingsprogram een evenwichtig program was, waarbij de lasten over de verschillende bevolkingsgroepen zoveel mogelijk gelijkelijk werden verdeeld.
Tegen over die last van 75 miljoen op de ondernemers, stonden dus ook 75 miljoen lasten op de werknemers en de verbruikers. Het herinvoeren van de investeringsfaciliteiten ten behoeve van de ondernemers behoort dus gepaard te gaan met eveneens 75 miljoen tegemoetkoming aan de werknemers en de consumenten. Totaal derhalve 150 miljoen ten laste van de overheid.

Welnu, dat bedrag is precies de som die nodig is om 10.000 woningen extra te bouwen. Degenen die het dus wel verantwoord achten om de ondernemers 75 miljoen tegemoet te komen onder het motief van de werkgelegenheid, zouden zich wellicht kunnen afvragen of niet in plaats daarvan het bouwen, van die 10.000 woningen voor die werkgelegenheid minstens zo doelmatig is.

Thans terugkerend tot de meer algemene vraag of de door mij verlangde voorzieningen gefinancierd kunnen worden door middel van toenemende nationale schuld merk ik verder op, dat ik het op zichzelf in het licht van de resultaten door de bestedingsbeperkende maatregelen verkregen wel verantwoord en mogelijk acht maar het is niet noodzakelijk. Want hoewel ik in een tijd van teruggang in het economisch leven in het algemeen geen voorstander ben van belastingverhoging, is er niettemin alle reden om spoed te zetten achter de studie van het regeringsprogrampunt van een kapitaalswinsten- belasting.

Zij die tengevolge van hun belangen bij grote ondernemingen en hun interne kennis van zaken dientengevolge, zodanig kunnen manoeuvreren, dat hun vermogen toeneemt zonder dat hun inkomen stijgt, bevinden zich in een onrechtmatig bevoordeelde positie boven al degenen die op normale wijze naar hun inkomen belasting moeten betalen. Tegen het invoeren van een dergelijke belasting kan ook heden geen bezwaar worden gemaakt. En voor het overige ben ik van mening, dat er mogelijkheden zijn tot verlaging onzer defensie- lasten zonder dat onze waarde als bondgenoot in NAVO-verband wordt aangetast. De motie van de P.v.d.A.-fractie inzake het vliegkamp- schip Karei Doorman was daarvan een concreet voorbeeld. Het is in dit verband en in het licht van het voorafgaande, dat ik mij afvraag of zij, die de socialistische beweging hebben verzwakt door hun stem te geven aan de Pacifistisch Socialistische Partij, zich gerealiseerd hebben dat zij daarmee in beginsel de leiding van de Nederlandse staat aan Romme en de zijnen overdragen. En ik vraag of zij ooit méér zullen kunnen dan wat de Partij van de Arbeid heeft gedaan, te weten: protesteren tegen de explosies met A en H bommen, ruimte te geven aan de pacifistische gedachte in eigen rijen, zoals gebleken is bij de behandeling van de Oorlogsbegroting door de verklaring van Fedde Schurer en Franssen en tenslotte zoveel mogelijk concreet aan te geven waarop defensiebezuiniging mogelijk is.

Waar is onder die omstandigheden het morele recht der pacifisten om de socialistische kracht aan te vreten om in Nederland ruimte te maken, zoals minister Luns niet ten onrechte opmerkte, voor meer conservatisme?

Want als het de bedoeling is zich blind te houden voor het optreden van de Russische tanks in Hongarije, voor de staatsgreep in Tsjecho Slowakije, voor de Russische atoomproeven die thans ook onze lucht besmetten, van de 175 Russische legerdivisies aan zijn Westgrenzen waar de Westelijke mogendheden er nog geen 30 tegenover stellen, van de 474 Russische duikboten in bedrijf en 100 in aanbouw, terwijl Hitler met zijn totaal 57 duikboten meer dan de helft van de geallieerde scheepsverliezen voor zijn rekening nam n.l. meer dan 14,5 miljoen ton scheepsruimte. Wanneer ik voor dit alles blind zou moeten zijn dan weet ik wel uit welke hoek de wind waait. Dat neemt intussen niet weg, dat niets mag worden verzuimd om op internationaal terrein ontspanning te bevorderen, hoe verhoudingsgewijze gering ook onze bijdrage daartoe kan zijn. Direct en concreet is daarbij vooral ook van belang het economisch bestel in het Westen gaaf en gezond te doen ontwikkelen. En ik heb weinig waardering voor het liberale beleid van

president Eisenhower om de werkloosheid in Amerika maar op zijn beloop te laten. Want Amerika is terzake van werkgelegenheidspolitiek niet afhankelijk van de stand van zijn betalingsbalans omdat het slechts voor 1,5% afhankelijk is van invoer van buiten, waartegenover Nederland tussen de 40 en 50%. En het is mede daarom dat wij ons zo in het bijzonder op de woningbouw richten, want de gelukkige omstandigheid wil dat wij daarbij niet slechts één der ergste euvelen in onze samenleving bestrijden, maar dat die vorm van bestrijding ons verhoudingsgewijs minder aan deviezen kost t.w. voor 10.000 woningen 30 miljoen.

En dat kan er wel af nadat Hofstra in 8 maanden circa 1500 miljoen aan deviezen bij elkaar geharkt heeft. Haar voorts is nodig dat wij baat gaan trekken van het grotere economische geheel waarnaar wij toegroeien als gevolg van de Europese integratie. Ware Europa thans economisch één dan zou de huidige werkloosheid in, Nederland welhaast gehalveerd kunnen worden en in Duitsland dat voor 15% van import afhankelijk is en België met zoveel grotere werkloosheid uiteraard nog meer.

Daarom dient de economische expansie, naast de nationale weg waarover ik sprak, vooral ook internationaal te worden aangepakt.

Bij artikel 103 e.v. van het Verdrag van de Europese markt is deze materie uitdrukkelijk geregeld en o.m. de Europese minister Mansholt is reeds actief op dit gebied. Al zijn hier resultaten niet van vandaag op morgen te verwachten, toch dienen de nationale regeringen deze mogelijkheid te steunen en te stimuleren, de Nederlandse regering voorop,

Zo trekken wij welbewust de consequenties van ons beleid ten bate van het gehele Nederlandse volk. En terwijl wij daar mee bezig zijn, zijn er zekere heren politici in Nederland actief om de huid van de P.v.d.A. beer te verdelen, die zij nog niet geschoten hebben.

Op 11 november j.l., nog geen half jaar geleden dus, kon men in de Volkskrant met grote kop over de gehele pagina lezen dat de voorzitter van de K.V.P., mr. van Doorn, verheugd was over toenadering van socialisten. Ik heb niet nagelaten op 16 november enigszins verwonderd te reageren over die plotselinge ongevraagde omhelzing. Maar wat te denken wanneer nog geen half jaar later diezelfde K.V.P.-voorzitter op 20 april j.l., als zondagavond- tijdverdrijf, te Amsterdam verklaart dat de K.V.P. bereid is te regeren zonder socialisten. In alle vrijpostigheid begint hij meteen al zijn condities te stellen, waarop de heer Oud aan dat kabinet zonder socialisten zou kunnen deelnemen.

Ik weet niet waar die onderhandelingen toe zullen leiden. Wel houd ik het er voor, dat de méér en méér bezitsvorming veeleer aandacht zal vragen dan de bezitsvorming tot bestaanszekerheid die ons bezig houdt. Ook vrees ik, dat ons programmapunt van gelijkheid van kansen wel lauw kans zal maken. En op het stuk der vrijheid zie ik Oud al nijdasserig plukharen om het recht de medemens te mogen ergeren in plaats van de vrijheid tot vreugde voor allen.

Maar merkwaardig blijft het, dat als resultaat van zijn verkiezingsoverwinning Oud wordt uitgenodigd onder het juk van de K.V.P. door te gaan. Wat gezamenlijke eigendomsbelangen toch al vermogen.

Voor het overige laat ik het aan een ieder weldenkende over zijn oordeel te vormen over een partijvoorzitter van, naar de laatste verkiezingsuitslag gemeten, de grootste partij in Nederland, die zo heen en weer zwalkt als een riet door de wind heen en weder bewogen, te meer wanneer het minstens genomen twijfelachtig is of de heer Van Doorn werkelijk de K.V.P. ten deze achter zich heeft. Hij kan zelfs de gemeenteraadsverkiezingen niet afwachten om met spoed te bevorderen, dat het conservatisme zal worden versterkt.

En ik herhaal het is bepaald niet vanwege de dadenloosheid van de meeregerende socialisten dat men zo'n haast maakt met die berenhuid. Als enig excuus voor de rare schaats die mijnheer Van Doorn rijdt, moge dienen dat hij niet enig is in zijn soort. Immers op zaterdag daaraan voorafgaand zei dr. Berghuis, de voorzitter van de Anti Revolutionaire Partij dat de tijd bijna rijp is voor regeren zonder Partij van de Arbeid. Men moet het lef maar hebben, na een verkiezingsuitslag, waarbij A.R. 6 van de 69 zetels verloren en de P.v.d.A. 2 van de 180. Zelfs als ik de winst van de K.V.P. bij het verlies van de Anti's voeg, verliezen ze samen nog 2 zetels, precies als de P.v.d.A.. En dan de tijd maar rijp worden om zonder P.v.d.A. te regeren. Hoe vaak heb ik niet herhaald dat dit, en dit alleen, het heilige doel is waarnaar de conservatieve krachten in Nederland streven. Maar ik zeg het Drees na: Wij staan voor onze politiek tenzij anderen die ons onmogelijk maken. Want de tijd moge dan bijna rijp zijn voor regeren zonder de Partij van de Arbeid, ik ben van mening dat het op een fataal fiasco zou uitlopen.

Wáár als in Nederland heeft de massa der werkers zich gevoegd in de geleide loonpolitiek, in de geleide economie, terwijl volgens de. verklaring van de A.R. minister Zijlstra de vrije economie voorgoed voorbij is.

Waar hebben zij blijkens de arbeidsvrede geloof getoond in de besliste mogelijkheid van geleidelijke lotsverbetering, die wij dan ook stap voor stap naderbij hebben kunnen brengen. Maar wanneer diezelfde arbeidersmassa de dupe wordt van het aan zijn willekeur overgelaten kapitalistische bestel zonder het uitzicht dat de socialistische strijd biedt, dan zal het fundament verstoord worden, waarop Nederlands herstel naar

zijn diepste wezen is gebouwd. Men beklaagt zich van die zijde, de heer Bruins Slot voorop, dat deze regering regeert door middel van de onaanvaardbaar verklaring, van het dreigement om af te treden. Ja, zo is het. De ten dele socialistische regering kan slechts regeren door het parlement telkens de keus te geven om de socialistische ministers naar huis te sturen. Waarom beklaagt men zich dan en waarom durft men niet de consequenties te trekken van zijn eigen vrijpostige beweringen? Elk uur van de dag kan deze confessionele meerderheid de regering- Drees naar huis sturen, waarom jammeren zij er dan over? Maar er is één ding, dat men van Drees en de zijnen niet gedaan kan krijgen. Dat is dat de confessioneel liberale meerderheid in het parlement de dienst uitmaakt en dat de regering er voor verantwoordelijk is. Dan zegt de regering, dan zeggen de socialistische ministers "onaanvaardbaar" en het is aan die confessioneel liberale meerderheid de keus of zij, zoals zij steeds heeft gedaan, zal buigen, dan wel zich als woordkramer te kijk zal stellen.

Wij zijn niet verantwoordelijk, roept Romme uit in de Volkskrant van zaterdag 19 april j.l., maar de regering. Welnu zich laten regeren door groeperingen die zich bij voorbaat niet verantwoordelijk verklaren, dat verwacht men van socialistische ministers tevergeefs. En opnieuw heb ik meer waardering voor minister Zijlstra dan voor zijn orerende partijvoorzitter, wanneer hij nog kort geleden met nadruk verklaarde wel degelijk mede verantwoordelijk te zijn voor het financiële beleid van deze regering. Hij deed mij denken aan Jan Schouten, de vorige A.R. fractievoorzitter, in 1952 toen ook Romme op allerlei wijze zich van verantwoordelijkheid wilde ontdoen, en Schouten zich naar het spreekgestoelte begaf om te verklaren zich wel degelijk verantwoordelijk te achten voor de daden van de regering, waaraan zijn geestverwanten deelnamen.

Maar die gave krachten schijnen tegenwoordig in de minderheid te zijn in de Anti Revolutionaire Partij. Veeleer houdt men zich on-ledig met kiekeboe spelen door te zeggen dat zij wel zonder de P.v.d.A. willen regeren, maar nalaten de consequenties van hun woorden te trekken.

Dat kiekeboe spelen komt trouwens tegenwoordig onder de hoogste functionarissen voor. Want zelfs de ministers weten niet de schijn te vermijden van mee te doen aan het spelletje, "niet wij maar Hofstra" of "niet wij maar Suurhoff". Dat daarmee ons respect voor hen toeneemt, ware bepaald teveel gezegd en het zal mij benieuwen of zij die houding ook zullen innemen indien de resultaten van Hofstra’s beleid meer en meer tot de massa doordringen.

Dezer dagen vond Suurhoff het nodig met nadruk in de Eerste Kamer te verklaren dat de spoorlonen allereerst ressorteerden onder zijn collega voor Verkeer en Waterstaat, tekenend genoeg dat het nodig was. Maar de comedie der onverantwoordelijkheid van eerst verantwoordelijke functionarissen werd wel ten top gevoerd vorige week in de Eerste Kamer door de K.V.P.-minister Witte. Hij hanteerde daar een discussie methode zoals de N.R.C. van donderdag j.l. schrijft "die niet helemaal eerlijk was en niet parlementair".

Wat toch was de zaak. Broeksz vroeg de financiering van 10.000
woningen extra, nu de particuliere activiteit onvoldoende blijkt om redenen die ik in het voorafgaande duidelijk uiteen heb gezet.
En hoe formuleerde daarop minister Witte zijn afwijzend antwoord? Zei de minister van volkshuisvesting en bouwnijverheid, dat hij niet bereid was de verantwoordelijkheid voor die bouw van 10.000 woningen extra te nemen? Neen, de minister zei, dat de minister van financiën liever zou aftreden dan een dergelijke uitgave toestaan. En treedt nu de minister van volkshuisvesting en bouwnij-verheid af omdat hij' dit niet neemt? Neen. Hij blijft rustig zitten op zijn zetel en zegt niet ik ben de schuld maar Hofstra.

Het lijkt wel of er tegenwoordig maar één minister in Nederland is bij wie een aantal confessionele krullejongens hun boodschap komen halen. Maar toch ergert het ons dat op die wijze gesold wordt met karaktervolle regenten die hun verantwoordelijkheid niet ontlopen, niet in goede maar ook niet in minder goede tijden. Gij hebt zo juist gehoord wat wij van de Partij van de Arbeid in dit stadium volstrekt urgent en noodzakelijk achten. Gij hebt van mij gehoord dat ik de weloverwogen mening ben toegedaan dat als gevolg van het succes van de bestedingsbeperkende maatregelen van Hofstra, thans de mogelijkheden gegeven zijn van overheidswege de werkloosheid te lijf te gaan. Niet dat wij een beleid kunnen voeren van royaliteit om opnieuw in de toestand van overbesteding te geraken. Maar voor de ergste euvelen is de tijd van bestedings- beperking voorbij. Dat zijn naast wat ik overigens heb. opgesomd allereerst en voornamelijk het terugdringen van de werkloosheid en het op peil houden van de bouwbedrijvigheid. Daarom is het niet alleen de Eerste Kamer-fractie, maar ook de Tweede Kamer-fractie, ja de gehele Partij van de Arbeid, die de eis op tafel legt dat de overheid de bouw van 10.000 woningen extra mogelijk moet maken in het kader van de 'Woningwet en van de regeling Eigen Woningbezit.

En nu is een ding volstrekt zeker, dat geen der socialistische ministers maar zeker Hofstra niet zijn zetel zal willen behouden ter uitvoering van een beleid in strijd met wat zijn partij eist en op redelijke argumentatie mogelijk en noodzakelijk acht.

Ik ben er dan ook volstrekt van overtuigd dat indien Hofstra niet bereid zou zijn deze hier door mij ter tafel gelegde eis te honoreren, dat hij dat niet onder stoelen of banken zou steken en dat hij de consequenties daarvan zal trekken. Indien men derhalve niet binnen zeer korte tijd verneemt dat Hofstra in verband met de eisen met betrekking tot de woningbouw door de Partij van de

Arbeid gesteld, zijn ontslag neemt, dan zal Nederland in alle duidelijkheid weten wie het is die de verantwoordelijkheid draagt voor de vraag of de door mij aangeduide 10.000 extra woningen al of niet zullen worden gebouwd.

Er moet een einde komen aan dit spel met valse kaarten, een einde aan - zoals Drees het noemde - deze grote onzuiverheid in de Nederlandse politiek. Wij weigeren onze beste mensen het slachtoffer te doen zijn van het spreken met twee monden van hoge confessionele heren. Willen de K.V.P. en A.R. een einde maken aan dit kabinet, dat zij duidelijk spreken, zij hebben het iedere dag in de hand.

Willen zij dit niet omdat zij inzien dat de socialistische medeleiding bepalend is voor nieuwe mogelijkheden van Nederlands opgang, dan dienen zij in alle duidelijkheid de verantwoordelijkheid te dragen voor het beleid, waartoe, op de grondslag van het regeringsprogram, het kabinet besluit.

Wij willen regeerders, geen charlatans.